

УДК 94(477.43)''1920/1921'':35.07

DOI <https://doi.org/10.32782/2307-7778/2025.2.2>**Владислав БЕРКОВСЬКИЙ**

кандидат історичних наук, доцент кафедри сценічного мистецтва і культури
Київського національного університету технологій та дизайну,
вул. Мала Шиянівська, 2, м. Київ, Україна, 01011 (berkovskiy.vh@knu.edu.ua)

Vladyslav BERKOVSKI

Ph.D. in History, Associate Professor at the Department of Performing Arts and Culture
Kyiv National University of Technologies and Design,
Mala Shyianovska Street, 2, Kyiv, Ukraine, 01011 (berkovskiy.vh@knu.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2349-9687>**ФОРМУВАННЯ МІСЬКОГО АПАРАТУ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ (1920–1921 РОКИ):
НА ПРИКЛАДІ МІСТА СЛАВУТИ**

Анотація. *Мета дослідження* – проаналізувати процес створення та діяльності міського апарату влади в прикордонних містечках УСРР в перші роки оформлення радянської влади (1920–1921 рр.). Об'єктом дослідження обрано містечко Славути (теперішній Шепетівський район Хмельницької області), яке у досліджуваній період було одним з найактивніших центрів впровадження радянської влади у прикордонній зоні. **Методологія дослідження** ґрунтується на принципах історизму та міждисциплінарного підходу. У роботі застосовано методи історико-джерелознавчого аналізу для вивчення архівних документів, зокрема матеріалів статистичного характеру, діловодної документації органів місцевої та районної влади. **Наукова новизна** полягає в тому, що на основі аналізу широкого кола архівних джерел вперше проаналізовано, як відбувалося становлення більшовицьких (радянських) органів влади на місцях, які методи та прийоми застосовувалися цією владою під час керівництва міським господарством. Стаття сприятиме глибшому розумінню впровадження більшовицької системи управління та формування радянського бюрократичного апарату на українських землях. **Висновки.** З остаточною окупацією теренів Правобережної України у 1920-му році та формуванню радянсько-польського кордону в містах прикордонної смуги розпочався процес формування органів більшовицької місцевої влади. Як і в інших населених пунктах України цей процес був спрямований на створення жорсткої вертикальної системи управлінських статусів, де нижчий орган підпорядковувався єдиному вищому органу влади. Однак, прикордонний статус даних містечок вносив свої корективи в цю вертикаль впроваджуючи подвійне, а часом й потрібне підпорядкування місцевої влади – місцевим цивільним радам, місцевим революційним комітетам та командуванню дислокованих тут військових частин. Характерною рисою системи управління прикордонних міст був той факт, що волосні виконавчі комітети та міські ради в 1920–1921 рр., по суті, виконували роль структурних підрозділів-відділів місцевих волосних революційних комітетів. Наступною характерною рисою системи місцевого управління в 1920–1921 році стало явище формування кадрового потенціалу, який визначався не доведеними зверху нормативами, а виключно наявністю тих чи інших працівників на місцях.

Ключові слова: волревком, волвиконком, прикордонна смуга, райдомком, ревком, сільревком, Славути.

**THE FORMATION OF THE URBAN ADMINISTRATIVE APPARATUS
OF SOVIET POWER (1920–1921): A CASE STUDY OF SLAVUTA**

Abstract. Research Objective. The aim of this study is to analyze the formation and operation of the municipal administrative apparatus in the borderland towns of the Ukrainian SSR during the first years of Soviet state-building (1920–1921). The town of Slavuta (present-day Shepetivka district, Khmelnytskyi region) was chosen as the object of the study, as it represented one of the most active centers of early Soviet institutional implementation within the border zone. **Methodology.** The research methodology is grounded in the principles

of historicism and an interdisciplinary approach. The study employs methods of historical and source-critical analysis to examine archival materials, including statistical documents and administrative records produced by local and district authorities. **Originality.** The scholarly novelty of this work lies in its comprehensive analysis of a wide array of archival sources to reconstruct, for the first time, the processes through which Bolshevik (Soviet) institutions of local governance emerged, as well as the strategies and mechanisms these institutions employed in managing urban affairs. The article contributes to a deeper understanding of the introduction of the Bolshevik administrative system and the formation of the Soviet bureaucratic apparatus in Ukrainian territories. **Conclusions.** Following the final occupation of Right-Bank Ukraine in 1920 and the establishment of the Soviet-Polish border, the towns situated within the frontier zone became sites of active formation of Bolshevik local authorities. As in other settlements across Ukraine, this process aimed to construct a rigid vertical hierarchy of administrative bodies, in which lower institutions were subordinated to a single higher governing authority. However, the borderland status of these towns introduced specific modifications to this hierarchy by establishing dual – and at times even triple – subordination of local authorities to civil councils, revolutionary committees, and the command of military units stationed in the area. A defining feature of governance in these border towns was that volost executive committees and town councils in 1920–1921 effectively operated as departmental subdivisions of local revolutionary committees. Another characteristic aspect of local administration during this period was the formation of staffing structures not according to standardized norms imposed from above, but rather on the basis of the personnel available on the ground.

Key words: Volost Revolutionary Committee, Volost Executive Committee, border zone, district housing committee, Revolutionary Committee, village Revolutionary Committee, Slavuta.

Постановка проблеми. З перемогою в Україні радянської влади на підвладних їй теренах розпочався перехід до нових форм управління суспільством, організації господарювання, творення нових політично-психологічних конструктів та наративів. Так, прийнята 14 березня 1919 року Конституція Української Соціалістичної Радянської Республіки визначала, що УСРР є «організацією диктатури працюючих і експлуатованих мас пролетаріату і біднішого селянства для перемоги над їх віковими гнобителями та експлуататорами капіталістами та поміщиками» [20, с. 275]. Поряд з цим визначенням ідейних підвалин існування радянської держави було також регламентовано й структуру та механізм утворення й функціонування усіх щаблів влади. І в першу чергу, цей механізм визначав базовий елемент радянської системи управління – місцеві органи влади. Як цілком справедливо відзначив Р. Подкур, трирівнева система адміністративно-територіального поділу: округ – район – рада (міська, селищна, сільська), запроваджена у 1920-х рр. мала на меті не стільки відповідати економічним та виробничим потребам, специфіці регіонів, а лише створенню однакового механізму управління, його уніфікації [19, с. 195, 203]. Однак, базовою одиницею системи радянського управління стало формування власних органів місцевого управління – сільського та міського апаратів влади. Так, статтею 18 Конституції 1919 року визначалося, що органами радянської влади на місцях мали стати: а) ради робітничих, селянських та червоноармійських депутатів (сільські і міські), а також обрані ними виконавчі комітети (виконкоми); б) з'їзди рад (губернські, повітові і волосні), а також обрані ними виконавчі комітети (виконкоми) [20, с. 278–279]. І хоча Конституція визначала ці органи місцевої влади як виборні, насправді було встановлено низку обмежень, які були спрямовані на впровадження жорсткої системи підпорядкування нижчих владних структур вищим, а також забезпечення адекватного швидкого реагування радянської влади на внутрішні та зовнішні виклики [20, с. 279–280]. Застосування даних принципів та механізмів визначало як управлінську політику радянської влади на місцях, так і процес створення апарату міської влади. З огляду на це надзвичайно актуальним, на сьогоднішній день, є дослідження питання як формувалася та діяв апарат місцевої радянської влади у 1920-х рр., а особливо на прикордонних теренах УСРР, які мали дещо відмінні риси у своєму розвитку, ніж інші міста центральної та східної України. Більш того, актуальність цієї теми також посилюється тим фактом, що саме

від місцевих органів влади залежала практична реалізація задач перебудови та впровадження радянської держави та більшовицького ладу на місцях.

Мета статті – проаналізувати процес створення та діяльності радянського міського апарату влади в прикордонних містечках УСРР на початку 1920-х рр. За базовий об'єкт дослідження було обрано містечко Славуту (теперішній Шепетівський район Хмельницької області), яке у досліджуваній період було одним з центрів впровадження радянської влади у прикордонній зоні. Крім того, вибір даного об'єкта дослідження є обґрунтований повнотою наявної джерельної бази.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перші органи радянського міського управління почали формуватися в Славуті ще у січні 1918 року коли збільшовизовані військові підрозділи Південно-Західного фронту захопили місто. Саме тоді було сформовано військово-революційний комітет міського гарнізону, який і проголосив встановлення радянської влади в місті [18, с. 96]. Щоправда, якимись управлінськими чи організаторськими досягненнями даний комітет не відзначився, оскільки паралельно з ним продовжувало діяти старе міське самоуправління. Впродовж другої половини 1918 – середини 1920 років Славута перебувала у вирі військово-політичних подій і влада в місті доволі циклічно змінювалася – міська управа УНР (грудень 1918 – квітень 1919 року), більшовицька військова адміністрація (травень-серпень 1919 року), магістрат Другої Речі Посполитої (вересень 1919 – червень 1920, вересень – листопад 1920 року).

В липні 1920 року Славута ненадовго була окупована більшовицькими військами. Саме під час цієї окупації, 8 липня 1920 року, відповідно до наказу №2 воєнного комісара 133 бригади 45 стрілецької дивізії в Славуті було створено перший волосний революційний комітет, який мав забезпечити формування більшовицької міської влади [13, арк. 219]. Щоправда на початку вересня новостворені органи більшовицької влади було евакуйовано, а на їх місце повернулася польська окупаційна влада та було відновлено польські міські установи. Однак вже в середині листопада 1920 року польські війська полишають місто Славуту і воно остаточно потрапляє під радянську окупаційну владу.

Наприкінці листопада 1920 року політвідділом міського військового гарнізону 390 Богунського кавалерійського полку скликається з'їзд представників від робітників та селян Славутської волості для виборів Славутського волосного революційного комітету (волревкому). Даний з'їзд пройшов в період з 30 листопада по 2 грудня 1920 року. Славуту на цьому з'їзді представляло 52 делегати [6, арк. 34]. Слід зазначити, що вибори складу органу місцевої влади відбувалися під пильним більшовицьким контролем – представника від політвідділу армії Сахарліна, представників 390 полку та Славутського військового гарнізону – командира полку та начальника гарнізону Макарчука, воєнного комісара полку (воєнкома) Харляка, заст. воєнкома полку Кудрі, голови комуністичного осередку (комячейки) полку Насона [6, арк. 35 зв.-36 зв.]. Як зазначено в протоколі загальних зборів голова комячейки Насон пояснив всім делегатам, що на волревком покладається обов'язок «работы по строительству советской власти на местах и проведения в жизнь всех распоряжений и декретов Р.К. Правительства России и Украины» [6, арк. 36 зв.]. Отже, 1 грудня 1920 року делегатами від робітників та селян Славутської волості було обрано волревком у такому складі: голова волревкому Насон, заступник (товариш) голови Пилипчук, секретар Василь Носачук [6, арк. 37].

А вже 2 грудня 1920 року волревком приступив до виконання своїх обов'язків. Слід зазначити, що саме з цього моменту було сформовано специфічну модель управлінської документації, яка полягала у існуванні двох типів розпорядчих документів – наказів та розпоряджень. Розпорядження видавалися на основі протоколів засідань волревкому. Наприклад, початок діяльності волревкому розпочався не з наказу №1, а з рішення першого засідання волревкому

та видання розпорядження про облік всіх громадян та підприємств, які мали телефонний зв'язок [6, арк. 1; 7, арк. 2]. Натомість накази видавалися безпосередньо головою волревкому. Наприклад, наказ № 1 був виданий головою волревкому лише 6 грудня 1920 року і стосувався він відновлення роботи всіх промислових підприємств Славуті – «наказується робітникам ... підприємств негайно організувати свої комітети й прийняти всі міри до правильного функціонування призупинених фабрикантами фабрик та заводів» [6, арк. 2]. Цим же наказом: а) відновлювалося право вільної торгівлі товарами першої необхідності; б) заборонялася самовільна вирубка лісу та розбирання заготовленого лісоматеріалу.

Принагідно зазначимо, що 3 грудня 1920 року Ізяславський повітовий партійний комітет видає наказ № 2, яким зобов'язував всі волосні та місцеві органи радянської влади, які були на евакуації і повернулися – відновити свою діяльність [5, арк. 83]. Однак, як показують збережені документи жоден зі сформованих до листопада 1920 року більшовицьких органів управління не відновив своєї діяльності і на їх місце було обрано нові органи. Хоча члени попередніх органів управління й увійшли до складу чинних [11, арк. 1-1зв.; 12, арк. 4].

Впродовж перших чисел грудня волосний ревком намагався зібрати громадян міста Славуті для виборів Славутського сільського революційного комітету, оскільки за своїм юридичним статусом Славута визначалася не як місто, а як село. Проте, вже 6 грудня 1920 року волревком зазначає, що він двічі намагався провести збори громадян міста Славуті для виборів місцевого ревкому, однак ніхто зі славутчан на ці вибори не з'явився [18, с. 101]. Як результат волревком наказовим способом призначає склад першого радянського міського органу управління – Славутського сільського ревкому: голова ревкому – Григорій Гловацький, заступник – Іцхак Арон Грінвальд, секретар – Яків Пазюрич [6, арк. 3].

Однак подібна ситуація не влаштовувала радянську владу, адже не забезпечувала юридичну легітимність виборного органу влади. Як результат, 20 січня 1921 року Славутський волревком приймає рішення, що з огляду на те, що багато сільревкомів та комнезамів Славутської волості існують як старі і до цього часу не були реорганізовані необхідно провести примусові перевибори. З цією метою до виборчих районів були відряджені політпрацівники 390 Богунського полку, розташованого в Славуті [10, арк. 12]. І, як результат, вже 25 січня 1921 року волревкому вдається провести загальні збори громадян міста Славуті з виборів кандидатів до Славутського сільревкому. Інформація про те, що вибори відбувалися під тиском зафіксована у протоколі зборів громадян – «з питань про вибори Славутського сільревкому виступив предволревкому тов. Насон, який пояснив інструкцію про вибори, а потім було запропоновано 5 хвилин перерви для призначення кандидатів» [8, арк. 46 зв.]. Як результат, зборами було обрано до складу сільревкому – Г. Гловацького (голова), І.-А.Грінвальда (заст.голови), Я. Пазюрича (член-секретар) та членами/кандидатами – Якимом Гловацьким та Павлом Коршуном [8, арк. 44]. Крім того, було затверджено штат сільревкому у складі писаря Василя Ткачука та кур'єра Іцека Левенбойма [14, арк. 1 зв.-2]. Тобто, фактично, ці збори стали елементом легітимізації вже існуючого з грудня 1920 року сільревкому. Що цікаво за такою ж схемою було проведено й вибори комітету незаможних селян (комнезаму) [8, арк. 47].

Принагідно зазначимо, що створення Славутського ревкому хоча й прямо суперечило чинній Конституції УСРР, однак, в той час, це був найбільш ефективний та дієвий політичний інструмент радянзації прикордонної смуги. Щоправда, через свою позаконституційність цей ревком став джерелом суперечок та конфліктів на місцевому рівні, оскільки, по суті вся повнота влади, як в волості, так і в містечку – належала волревкому та волвиконкому, а сільревком, по суті, прирівнювався до одного з відділів даних інституцій і значного впливу на формування управління містом не відігравав.

Отже, після січневих виборів в місті розпочалася активна діяльність щодо розбудови адміністративно-управлінського апарату. Зокрема, впродовж лютого-травня 1921 року було створено 11 самостійних органів державної влади (Райком, Сільрада, Партком, Комнезам, Міліція, Нарсуд, Червоний хрест, Трудовий батальйон, Військовий гарнізон/комендатура, Пошта, Лікарня) та 14 самостійних структурних підрозділи волревкому (лісовий комітет (ліс-ком), комітет в справах залізниці (залізком), відділ соціального забезпечення (собес), відділ народної освіти (наросвіта), відділ робітничої інспекції (робінспекція), відділ комунального господарства (комгосп), військовий відділ (військвідділ), лісне відомство, ЕПО, районний продовольчий комітет (райпродком), районний комітет праці (райкомпраці), бюро особливого відділу (особвідділ), міська будівельна комісія (міськбуд), волосна податкова комісія) [10, арк. 85, 90, 116]. Саме ці елементи системи місцевого адміністрування забезпечували реалізацію основних функцій та обов'язків влади на місцях. Принагідно зазначимо, що оскільки окремі напрямки діяльності даних адміністративно-управлінських одиниць (освіта, культура, охорона здоров'я) були розглянуті автором даного дослідження у його попередніх наукових працях, то в даному дослідженні ми зупинимо свою увагу на питаннях пов'язаних з контролем та обліком майна та громадян [1, с. 180–191; 2, с. 192–201; 3, с. 9–19; 4, с. 40–46].

Однією з найважливіших функцій новоутвореної місцевої влади стало здійснення контролю за реквізиціями, в першу чергу, реквізиціями меблів та житла у громадян. В 1920–1921 роках такі реквізиції здійснювалися на підставі ордерів, які видавалися практично усіма державними інституціями та військовими частинами, які діяли чи розташовувалися в місті. Як результат, це призвело як до виникнення напруги між місцевим населенням та представниками радянської влади, так і до конфліктів між різними установами щодо першості в реквізиції майна чи житла. Щоб якось владнати цю ситуацію і забезпечити власний контроль за цими реквізиціями представники центральної місцевої влади час від часу намагалися унормувати процеси вилучення майна та житла у місцевого населення. Зокрема, 20 січня 1921 року рішенням Волревкома було створено окремий житлово-реквізиційний стіл (відділ) під керівництвом Стефана Талаша [6, арк. 48]. Основним завданням цього відділу стало організація реквізиції будинків, інших житлових приміщень, меблів та електричного устаткування, оскільки «в містечку Славута мається велика кількість будинків залишених власниками та утікачами від Радянської влади, а також в місті є багато бідняків та родин червоноармійців, які не мають житла» [10, арк. 12].

Тим не менше, реквізиції майна та житла продовжувалися, що призвело до того, що 20 березня 1921 року начальник Славутського гарнізону А. Шелемех видає наказ № 4, яким забороняє службовцям різних закладів без ордерів самовільно реквізувати меблі у мирних громадян [5, арк. 139]. Однак, цей наказ не поширювався на централізовані заходи з експропріації. Так, 31 січня 1921 року рішенням волревкому було експропрійовано всі електростанції міста Славуті, а також бані [6, арк. 50]. В наступні місяці масово реквізували та експропріювали будинки та квартири для розміщення новостворених органів міської влади. Наприклад, в першій половині 1921 було реквізовано будинок Аби Зусмана по вул. Козацькій 32 для розміщення волосного відділу народної освіти, раніше – будинок Манхицького по Аптечному провулку для розміщення поштово-телеграфної контори [9, арк. 38–38 зв., 84–84 зв.]. В травні 1921 року рішенням волвиконкому було висилено всіх мешканців будинку Фойгеля вул. Горинській, а сам будинок передано під розміщення лісового комітету. Тоді ж було також висилено всіх мешканців будинку Кацмана, а в будинку розташовано військовий відділ [10, арк. 82–83].

Врешті-решт, 27 травня 1921 року з метою впорядкування питання «обліку квартир та нормального їх розподілу між працівниками радянських органів влади, цивільним населенням та військовими органами», «приведення в порядок зруйнованих маєтків (будинків) залишених буржуазією» волревкомом було створено районний комітет комунального господарства [10,

арк. 117; 13, арк. 27]. Саме цей комітет вже 27 липня, з метою покращеного управління містом, а також забезпечення обліку житлових ресурсів розробив та впровадив схему поділу міста на 4 райони: 1-й район (вул. Базарна, Забазарна, Аптечна, Козацька, Електрична, Церковна, Баранівська); 2-й район (вул. Ганнопільська, Деражнянська, Перемишельська, Сліпа, Миньківська); 3-й район (вул. Замейська, Мокра Воля, Острозька, Волинська); 4-й район (вул. Горинська, Артилерійська, Черногузька, Зелена) [5, арк. 6]. Щоправда, 02 жовтня 1921 року було проведено нове районування: 1-й район – Горинська, Зелена, Артилерійська, Черноуська; 2-й район – Базарна, Забазарна, Банна, Електричний провулок; 3-й район – Аннопільська, Деражнянська, Миньківська, Перемишельська, Сліпа; 4-й район – Острозька, Мокра-Воля [7, арк. 101].

Характерною особливістю цього районування стало створення низової ланки міської адміністрації – районних домових комітетів (райдомкомів), які розташовувалися: 1-й район (вул. Базарна, 39), 2-й район (вул. Миньківська 20), 3 район (вул. Острозька, 4), 4-й район (вул. Горинська, 47) [5, арк. 6]. Саме на домкоми було покладено низку специфічних обов'язків, як наприклад, контроль за правильністю отримання пайків родинами червоноармійців та постраждалих від контрреволюції, забезпечення населення квартирами та паливом, дотримання санітарних норм, контроль за ремонтом житлових приміщень та контроль усіх будівель району [5, арк. 7]. Однак за цими суто господарськими обов'язками приховувалися й більш важливі для впровадження радянської влади функції. Зокрема, стеження за мешканцями свого району, вчасне виявлення осіб які ухилялися від трудової повинності, дезертирів та безпритульних, контроль за впровадженням в життя всіх законів і розпоряджень радянської влади [5, арк. 7-7 зв.; 13, арк. 10]. Тобто фактично райдомкоми являли собою найнижчу ланку міської бюрократичної системи.

Враховуючи, що райдомкоми здійснювали безпосередній контроль за населенням міста, саме на них 22 лютого 1921 року було покладено обов'язок проведення негайного обліку всього населення Славутської волості – чоловіків віком від 16 до 55 років, жінок – віком від 16 до 40 років. Контроль за виконанням мав забезпечити щойно створений районний комітет праці (райкомпраці) очолюваний Кериченком [10, арк.67]. Щоправда рівень виконання обліку був незадовільний і впродовж року волревком неодноразово видавав постанови про чергове негайне проведення загального обліку населення [5, арк. 36].

Підсумовуючи дане дослідження зазначимо, що поряд з міською владою в систему управління містом втручалися й інші представники радянської влади, що в 1921–1922 роках створювали управлінський хаос та дисбаланс. Зокрема, в управління містом втручалися – надзвичайний диктатор Славутського лісозаготівельного району, який користуючись з мандату на примат розпоряджень з заготівлі дров та палива, видавав накази й розпорядження що напяму втручалися в сферу діяльності міської влади. Наприклад, 5 листопада 1921 року надзвичайний диктатор видає наказ № 3, яким зобов'язує: міську владу провести мобілізацію населення Славуті для проведення заготівлі дров, секретаріат профспілок – забезпечити участь в мобілізації членів профспілок [5, арк. 46].

Іншим органом влади, що постійно втручався в міську діяльність був військовий комендант міста та начальник військового гарнізону. Так, з грудня 1920 і до 15 лютого 1921 року безпосередній військовий контроль за діяльністю міських органів влади здійснював командир та політвідділ 390 Богунського радянського стрілецького полку [17, арк. 81]. 20 лютого 1921 року на заміну вибувшому військовому підрозділу в Славуту прибув червонопрапорний кавалерійський полк 44 Київської червонопрапорної стрілецької дивізії [16, арк. 203]. Відповідним чином новим командиром міського гарнізону став командир полку – А. Шелемех, комісаром міського гарнізону – Шарапов, заступником начальника гарнізону – начальник полкової розвідки Малиновський. Комендантом міста Славуті було призначено – Орлова [15,

арк. 66]. Щоправда вже в березні 1921 року Орлова було знято з посади, як «малодіяльного» і на його місце призначено завідувача озброєнням полку – Зайцева [7, арк. 18]. Про важливу роль військового гарнізону в управлінні містом говорить протокол засідання волвиконкому від 15 травня 1921 року, де зазначалося необхідність організації влади в місті та у волості в зв'язку з передислокацією з міста 44-го кавполку [10, арк. 69].

Висновки. Після остаточної окупації земель Правобережної України у 1920-му році та формуванні радянсько-польського кордону в містах прикордонної смуги розпочався процес формування органів більшовицької місцевої влади. Як і в інших населених пунктах України цей процес був спрямований на створення жорсткої вертикальної системи управлінських статусів, де нижчий орган підпорядковувався єдиному вищому органу влади. Однак, прикордонний статус даних містечок вносив свої корективи в цю вертикаль впроваджуючи подвійне, а часом й потрійне підпорядкування місцевої влади – місцевим цивільним радам, місцевим революційним комітетам та командуванню дислокованих тут військових частин. Характерною рисою системи управління прикордонних міст був той факт, що волосні виконавчі комітети та міські ради в 1920–1921 рр., по суті, виконували роль структурних підрозділів-відділів місцевих волосних революційних комітетів. Наступною характерною рисою системи місцевого управління в 1920–1921 році стало явище формування кадрового потенціалу, який визначався не доведеними зверху нормативами, а виключно наявністю тих чи інших працівників на місцях.

Література

1. Берковський В.Г. До історії розвитку краєзнавства на півночі Хмельниччини в 1920–1930х рр.: Шепетівський окружний музей м. Славута. *Україна від епохи УНР до початку ХХІ століття. Матеріали Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції, присвяченої 125-річчю від дня народження І.А. Феценко-Чопівського УНР / Велика Волинь: наук. зб.* Вип. 41. Житомир, 2009. С. 180–191.
2. Берковський В.Г. З історії розвитку освіти північних районів Хмельниччини в 1920-х рр. *Матеріали ХІІ Подільської історико-краєзнавчої конференції.* Т.2. Кам'янець-Подільський, 2007. С. 192–201.
3. Берковський В.Г. До історії розвитку системи охорони здоров'я на півночі Хмельницької області в 1920 – на початку 1930-х рр. *Антонінський край у просторі і часі. Матеріали Міжнародної науково-краєзнавчої конференції.* Т.2. Житомир, 2008. С. 9–19.
4. Берковський В.Г. До питання розвитку закладів соціального забезпечення на Славутчині в 1920-х роках. *Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу в контексті трагічних подій ХХ століття (до 120-річчя від дня народження Якова Гальчевського): зб. наук. пр. Хмельницького ін-ту МАУП.* Вип. VIII. Кам.-Под., 2014. С. 40–46.
5. Державний архів Хмельницької області. Ф. Р-760 «Славутський волосний революційний комітет». Оп. 1. Спр. 1. 491 арк.
6. Державний архів Хмельницької області. Ф. Р-760. Оп. 1. Спр. 2. 72 арк.
7. Державний архів Хмельницької області. Ф. Р-760. Оп. 1. Спр. 3. 122 арк.
8. Державний архів Хмельницької області. Ф. Р-760. Оп. 1. Спр. 4. 252 арк.
9. Державний архів Хмельницької області. Ф. Р-760. Оп. 1. Спр. 5. 196 арк.
10. Державний архів Хмельницької області. Ф. Р-760. Оп. 1. Спр. 6. 220 арк.
11. Державний архів Хмельницької області. Ф. Р-760. Оп. 1. Спр. 7. 110 арк.
12. Державний архів Хмельницької області. Ф. Р-760. Оп. 1. Спр. 9. 92 арк.
13. Державний архів Хмельницької області. Ф. Р-760. Оп. 1. Спр. 13. 248 арк.
14. Державний архів Хмельницької області. Ф. Р-760. Оп. 1. Спр. 32. 16 арк.
15. Державний архів Хмельницької області. Ф. Р-760. Оп. 1. Спр. 33. 216 арк.
16. Державний архів Хмельницької області. Ф. Р-760. Оп. 1. Спр. 34. 282 арк.
17. Державний архів Хмельницької області. Ф. Р-760. Оп. 1. Спр. 35. 534 арк.
18. Ковальчук С., Ковальчук А. Славута. Минуле і сучасне. К., 2016. 267 с.

19. Подкур Р., Динаміка адміністративно-територіального поділу 1930-х рр. у контексті «Великого терору» 1937–1938 рр. *Регіональна історія України: Зб. наук. ст.* Вип. 7, 2013. С. 193–212.

20. Збірник узаконень і розпоряджень Робітничо-Селянського Уряду України / Народний-комісаріат юстиції. Київ, 1919. Ч. 1, № 19 «14 березня 1919 року».

References

1. Berkovski, V. (2009) Do istorii rozvytku kraieznavstva na pivnochi Khmelnychchyny v 1920–1930kh rr.: Shepetivskiy okruzhnyi muzei m. Slavuta [On the History of Local Studies in Northern Khmelnytskyi Region in the 1920s–1930s: The Shepetivka District Museum in Slavuta]. *Ukraina vid epokhy UNR do pochatku XXI stolittia. Materialy Vseukrainskoi naukovo-kraieznavchoi konferentsii, prysviachenoï 125-richchiu vid dnia narodzhennia I.A.Feshchenko-Chopivskoho UNR / Velyka Volyn: nauk. zb. Zhytomyr*, 41, 180–191. [in Ukrainian].

2. Berkovski, V. (2007). Z istorii rozvytku osvity pivnichnykh raioniv Khmelnychchyny v 1920-kh rr. [From the History of Educational Development in the Northern Districts of the Khmelnytskyi Region in the 1920s]. *Materialy XII Podilskoi istoriko-kraieznavchoi konferentsii. Kamianets-Podilskiy*, 2, 192–201. [in Ukrainian].

3. Berkovski, V. (2008). Do istorii rozvytku systemy okhorony zdorovia na pivnochi Khmelnytskoi oblasti v 1920 – na pochatku 1930-kh rr. [On the History of the Development of the Healthcare System in Northern Khmelnytskyi Region in the 1920s – Early 1930s.]. *Antonynskiy krai u prostori i chasi. Materialy Mizhnarodnoi naukovo-kraieznavchoi konferentsii. Zhytomyr*, 2, 9–19. [in Ukrainian].

4. Berkovski, V. (2014). Do pytannia rozvytku zakladiv sotsialnoho zabezpechennia na Slavutchyni v 1920-kh rokakh. [On the Development of Social Welfare Institutions in the Slavuta Region in the 1920s.]. *Zberezhennia natsionalnoi idei ta natsionalnoi samosvidomosti ukrainskoho narodu v konteksti trahichnykh podii KhKh stolittia (do 120-richchia vid dnia narodzhennia Yakova Halehevskoho): zbirnyk naukovykh prats Khmelnytskoho instytutu MAUP Kamianets-Podilskiy*, VIII, 40–46. [in Ukrainian].

5. Derzhavnyi arkhiv Khmelnytskoi oblasti [State Archives of Khmelnytski Region]. Fonds R-760 «Slavutskiy volosnyi revoliutsiyniy komitet» [Slavuta Volost Revolutionary Committee]. Inv. 1. F. 1. 491 f.

6. Derzhavnyi arkhiv Khmelnytskoi oblasti [State Archives of Khmelnytski Region]. Fonds R-760. Inv. 1. F. 2. 72 f.

7. Derzhavnyi arkhiv Khmelnytskoi oblasti [State Archives of Khmelnytski Region]. Fonds R-760. Inv. 1. F. 3. 122 f.

8. Derzhavnyi arkhiv Khmelnytskoi oblasti [State Archives of Khmelnytski Region]. Fonds R-760. Inv. 1. F. 4. 252 f.

9. Derzhavnyi arkhiv Khmelnytskoi oblasti [State Archives of Khmelnytski Region]. Fonds R-760. Inv. 1. F. 5. 196 f.

10. Derzhavnyi arkhiv Khmelnytskoi oblasti [State Archives of Khmelnytski Region]. Fonds R-760. Inv. 1. F. 6. 220 f.

11. Derzhavnyi arkhiv Khmelnytskoi oblasti [State Archives of Khmelnytski Region]. Fonds R-760. Inv. 1. F. 7. 110 f.

12. Derzhavnyi arkhiv Khmelnytskoi oblasti [State Archives of Khmelnytski Region]. Fonds R-760. Inv. 1. F. 9. 92 f.

13. Derzhavnyi arkhiv Khmelnytskoi oblasti [State Archives of Khmelnytski Region]. Fonds R-760. Inv. 1. F. 13. 248 f.

14. Derzhavnyi arkhiv Khmelnytskoi oblasti [State Archives of Khmelnytski Region]. Fonds R-760. Inv. 1. F. 32. 16 f.

15. Derzhavnyi arkhiv Khmelnytskoi oblasti [State Archives of Khmelnytski Region]. Fonds R-760. Inv. 1. F. 33. 216 f.

16. Derzhavnyi arkhiv Khmelnytskoi oblasti [State Archives of Khmelnytski Region]. Fonds R-760. Inv. 1. F. 34. 282 f.

-
17. Derzhavnyi arkhiv Khmelnytskoi oblasti [State Archives of Khmelnytski Region]. Fonds R-760. Inv. 1. F. 35. 534 f.
18. Kovalchuk S., Kovalchuk A. (2016). Slavuta. Mynule i suchasne [Slavuta: Past and Present]. Kyiv. 267 p. [in Ukrainian].
19. Podkur, R. (2013). Dynamika administratyvno-terytorialnoho podilu 1930-kh rr. u konteksti «Velykoho teroru» 1937–1938 rr. [The Dynamics of Administrative-Territorial Reorganization in the 1930s in the Context of the Great Terror of 1937–1938]. Rehionalna istoriia Ukrainy: Zbirnyk naukovykh statei. VII, 193–212. [in Ukrainian].
20. Zbirnyk uzakonen i rozporiadzhen Robitnycho-Selianskoho Uriadu Ukrainy / Narodnyi komisariaty yustytzii. (1919). Ch. 1, № 19, “14 bereznia 1919 roku” [Collection of legalizations and orders of the Workers’ and Peasants’ Government of Ukraine / People’s Commissariat of Justice. Part 1, No. 19, “14 March 1919”]. Kyiv. [in Ukrainian].

Стаття надійшла 10.10.2025

Стаття прийнято 26.10.2025

Стаття опублікована 22.12.2025